

Inhoud

Inleiding	1
Toespraak dhr. B.J. Diazoni, Voorzitter Stichting Herdenking Gevallen en Slachtoffers in Nederlands-Indië	2
Toespraak dhr. J.P.W. Groot, Loco-Burgemeester Gemeente Amstelveen	4
Toespraak dhr. W. van Lith, Voorzitter Bond van Wapenbroeders, Afdeling Amstelland.	6
Toespraak mw. Alice Zulkarnain (Choon Ay Ling), “Nooit meer bang voor de burens”	8

Inleiding

Deze herdenking, op de vooravond van de Nationale herdenking bij het Indisch Monument in Den Haag op 15/8, trekt mensen met een Indisch direct of in-direct verleden uit heel de regio Noord-Holland en Utrecht naar Amstelveen. In deze regio wonen veel mensen met zo'n verleden en de laatste 15 jaar is de opkomst daarom gemiddeld 600 personen.

Elk jaar kiest de organiserende Stichting Herdenking Gevallen en Slachtoffers in Nederlands-Indië te Amstelveen een ander facet uit deze geschiedenis uit.

Het lijden van de Chinezen voor, tijdens en na de tweede oorlog in Indonesië is altijd hier in Nederland onderbelicht geweest terwijl iedereen deze mensen bijna elke dag tegenkomt als arts, advocaat maar ook als toko- of restauranteigenaar. De laatste zijn meestal bekend als Chinees-Indisch buurtrestaurants.

Daarom spreekt gastspreker Alice Zulkarnain nu over de rol en het lot van de Chinezen in Nederlands-Indië en Indonesië. Zijzelf is derde generatie Indisch-Chinees meisje (30) en haar oorspronkelijke naam is Choon Ay Ling. Om veiligheidsredenen kozen haar grootvader en vader echter in de 60'er jaren er voor om de familie achternaam te wijzigen in de Indonesische achternaam.

Voor achtergrondinformatie over de historische plaats van de Chinezen in Nederlands-Indië, zie ook de samenvatting van de dissertatie van Jurist Patricia Tjiok-Liem. Zij schreef het proefschrift “De rechtspositie der Chinezen in Nederlands-Indië 1848-1942. Wetgevingsbeleid tussen beginsel en belang” Leiden University Press, 2009 (Bron: Nationaal Archief Magazin 2009/2) Voor verdere informatie over de positie van de Chinezen in voormalig Nederlands-Indië en het huidige Indonesië, zie ook de volgende link: http://en.wikipedia.org/wiki/Chinese_Indonesian

Toespraak dhr. B.J. Diazoni, Voorzitter Stichting Herdenking Gevallenen en Slachtoffers in Nederlands-Indië

Goeden avond Dames en Heren, Jongens en Meisjes,

Namens de Stichting Herdenking Gevallenen en Slachtoffers in Nederlands- Indië heet ik u allen hartelijk welkom. Speciaal verwelkom ik de slachtoffers uit Nederlands-Indië onder u die ondanks het verdriet over deze oorlogstijd en uw leeftijd, de moeite hebben genome n om vandaag hier aanwezig te zijn.

Het is ons een eer dat vandaag tevens vandaag aanwezig zijn: de Commissaris van de Koningin, de heer Borghouts; de Burgemeester van Amsterdam, de heer Cohen en zijn echtgenote; de Burgemeester van Aalsmeer, de heer Litjens en de loco-burgemeesters van Haarlemmermeer, de heer Horn, de loco-burgemeester van Uithoorn, de heer Verheijen en de loco-burgemeester van Ouder-Amstel de heer Den Blanke n. Ook danken wij Luitenant-Kolonel Te Loo, Majoor Bouten van het Regionaal Militair Commando West, de Koninklijke Militaire Kapel “Johan Willem Friso” onder leiding van Eerste luitenant Jagers, Luitenant -Generaal buiten dienst Meines en het 20ste Natres bataljon en de heer Van Lith , voorzitter van de Bond van Wapenbroeders afdeling Amstelland voor hun deelnemen aan deze herdenking.

Graag danken wij ook het Regionaal Militair Commando West , de Nationale Reserve, de Bond van Wapenbroeders, de heren Bouwen s, de Jeu de Boules vereniging en alle Gemeentelijke diensten voor hun ondersteuning bij deze herdenking. Als laatste, maar zeer zeker heel belangrijk dank ik ook heel hartelijk onze donateurs: Uw aller bijdrage stelt ons in staat om ook dit jaar deze bijeenkomst te organiseren.

Vorig jaar zei Burgemeester Van Zanen tijdens de herdenking: “het Indië-gevoel is niet kleurgebonden” en daar zijn wij het als Stichtingsbestuur helemaal mee eens. De slachtoffers in Indië waren van alle huidskleuren, van alle gezindten en van rijk tot arm. En alhoewel iedereen zijn eigen groep wellicht als grootste slachtoffersgroep ziet, willen wij juist bij deze herdenking de diversiteit van de slachtoffers zichtbaar maken en daarmee ook hun offer eren.

In 2006 hoorde u via zijn kleindochter over Bert Simon; actief in het Inlands Verzet in Indië. In 2007 vertelde Bill Thompson over de gevallen en duizenden levenslange psychische beschadigde militairen die moesten dienen tijdens de Bersiap-periode. Vorig jaar vertelde Connie Suverkropp ons hoe zij, net op de lagere school, met haar twee kleine zusjes in het kamp verdween en moest zien te overleven na het overlijden van moeder. Vader stierf ook in gevangenschap dus restte n hun na de oorlog een opgroeien in een koud weeshuis in Nederland.

In 2009 willen wij nu uw aandacht vragen voor de Peranakan Chinezen. U ziet hen elk jaar hier een krans leggen. Maar wat is eigenlijk hun verhaal? Wij vroegen onze trouwe bezoeker bij deze herdenking, Harry Liem, om hier vandaag te spreken. Tijdens de voorbereidingen vertelde hij ons zijn eigen oorlogservaringen maar

ook die van zijn zwager Hein. Helaas is Harry 13 april overleden. Otto Tee hielp ons daarna verder en vertelde ons voor zijn overlijden op 11 juni ook zijn eigen oorlogsherinneringen. Hij stelde ons voor om Alice te vragen om vandaag ons het verhaal over het lot van de Peranakan Chinezen en dat van henzelf te vertellen. Dank je wel, Alice, dat je daartoe bereid bent.

Dit jaar is het 15 jaar geleden dat dit regionale monument hier Amstelveen in storm en regen onthuld werd. De vele mensen met roots in Indië en onze Stichting zijn de initiatiefnemers, de donateurs, de Gemeente en de Gemeenteraad van destijds daarvoor zeer dankbaar. Dank U!

Ook dank ik alle aanwezigen. Uw jaarlijkse grote opkomst, ook weer vandaag, bewijst het gelijk van 15 jaar geleden . Ja, w ij willen gedenken. Hier en nu.. Op het monument staat:

“EEN SPIEGEL, HET VERL EDEN, DE TOEKOMST, WEERSPIEGELING. WIJ WAREN ER, WIJ ZIJN HIER, HEDEN, TEZAMEN BIJEEN.”

Treffender valt de essentie van onze herdenking van vandaag niet samen te vatten.

Dank u.

Toespraak dhr. J.P.W. Groot, Loco-Burgemeester Gemeente Amstelveen

Dames en heren,

Zoals elk jaar, staan we ook vandaag in Amstelveen stil bij de gruwelijke geschiedenis die tot ons komt uit tal van boeken, scripties, verslagen, internetsites en persoonlijke vertellingen: de jaren van de Tweede Wereldoorlog, en dan met na me in Nederlandsch-Indië.

We staan stil bij de duizenden mensen die in en buiten de kampen, én in de koopvaardij, zijn omgekomen tot 15 augustus 1945 en in de tijd onmiddellijk daarna.

Persoonlijk vind ik dat één van de afgrijselijkste feiten uit die periode. Sterven in gevangenschap – hoe bitter moet dat zijn, hoe eenzaam moet dat voelen? En hoe onmenselijk?

Krijgsgevangenschap is immers al een gedwongen afscheid van tal van waarden, maar vooral van het recht om in vrijheid, te leven. Overlijden in krijgsgevangenschap is in feite het opgeven van het recht om in vrijheid te sterven.

Daarbij stil te staan, mag wat mij betreft een doel op zich zijn.

We zijn hier samen vanwege een hele bijzondere paradox: een bevrijding die voor velen nooit de bevrijding is geworden die hij had moeten zijn. Of, laat ik het anders zeggen, een bevrijding die voor velen een nieuwe vorm van “gevangenschap” opleverde.

Vrijheid, wat betekende dat voor al die ex-geïnterneerden, die jarenlang gescheiden leefden van hun geliefden, mannen, vrouwen, kinderen?

Wat betekende vrijheid eigenlijk na al die traumatische kampjaren en die maar nauwelijks overleefde ellende –voor al die repatrianten die totaal berooid naar Nederland kwamen?

Die absoluut niet vrij waren in de keuze om te blijven of te vertrekken. Die éénmaal in Nederland zich in elk opzicht moesten aanpassen en vaak genoeg moesten nemen met een nieuwe identiteit en met omstandigheden die sterk verschilden met wat ze ooit gewend waren.

Het is in feite een soort mentale krijgsgevangenschap onder het mom van vrijheid.

Het zijn juist deze verhalen die mij bij de voorbereiding van deze toespraak zo troffen. Want het geeft alweer de zinloosheid aan van geweld, oorlog en contra-geweld. Geweld dat niks oplost, dat alleen maar leidt tot meer geweld. Lichamelijk en geestelijk, nog vele generaties lang.

Dat we hier en nu deze herdenkings-bijeenkomst houden, en hopelijk nog heel lang, is tegelijk de erkenning van het onrecht dat is aangedaan. Waarbij onrecht de zwakste

uitdrukking is van het afgrijselijke leed dat plaatsvond in de kampen, aan de spoorweg en in de lange, lange jaren daarna.

Daarom wil ik ook dit aan de huidige jongere generaties meegeven: dat deze verschrikkelijke gebeurtenissen nooit meer mogen plaatsvinden, dat deze ellende zich nooit mag herhalen en dat daarom herdenken nooit uit onze levens mag verdwijnen.

Laten we lering halen uit de geschiedenis. Ik ben alle voormalige Nederlandsch-Indië gangers dankbaar, en ik hoop met mij vele andere jongere generaties, voor de mogelijkheid om al ruim 65 jaar in vrede en vrijheid te leven. Die vrijheid, die voor velen zo vanzelfsprekend lijkt, maar toen zo zwaar bevochten is.

Dames en heren, het is voor mij een grote eer om hier samen met u stil te staan bij al het leed dat is geleden, bij alle levens die zijn gelaten, bij alle herinneringen die voortbestaan, bij alle wonden die nog altijd niet zijn geheeld. Ik gedenk met het grootste respect.

Dank u.

Toespraak dhr. W. van Lith, Voorzitter Bond van Wapenbroeders, Afdeling Amstelland

Excellentie, burgemeesters, loco-burgemeesters, dames en heren, jongens en meisjes.

Vandaag verenigen wij ons zoals elk jaar rondom dit mooie monument, wat opgericht is ter ere van onze jonge mannen, vrouwen en zelfs kinderen, militairen, burgers, verzetslieden en gevangenen in internerings- en krijgsgevangenenkampen. Zij hebben zich ingezet voor onze vrijheid en zij hebben hun leven gegeven tijdens de tweede wereldoorlog en daarna in ons voormalig Nederlands-Indië en tot augustus 1962 in Nieuw Guinea. Ook komen wij vandaag bij elkaar voor de overlevenden en nabestaanden, die deze verschrikkelijke oorlogstijd nog steeds in zich dragen.

Met groot respect staan wij hier en herdenken de uitgezonden mannen en vrouwen. Hun inzet heeft ons de vrede gebracht net zo als tot op de dag van vandaag Nederlandse troepen vrede willen brengen in onder andere Afghanistan. Degene die ons al vele jaren vanuit het Regionaal Militair Commando West bij deze herdenkingen logistiek ondersteunt, is een van hen en wij wensen haar een behouden terugkeer toe.

Wat doen wij nu met deze vrede? Laat ons deze vrede koesteren. Vrede begint in onszelf. Zo kunnen wij deze vrede uitdragen.

Een Chinees gezegde vertelt ons over vrede:

Als er licht is in de ziel, zal er schoonheid zijn in de Mens,
Als er schoonheid is in de mens,
Zal er harmonie zijn in het huis,
Als er harmonie is in het huis, zal er rust zijn in het land,
Als er rust is in het land,
Zal er vrede zijn op de aarde.

Voor nabestaanden en de overlevenden van de Japanse Vrouwenkampen, Jongenskampen, de internerings- en krijgsgevangenenkampen, die de verschrikkingen van de oorlog in Zuidoost Azië hebben meegemaakt, is deze herdenking een speciale gebeurtenis; zij staan stil bij de gebeurtenissen uit die verschrikkelijke tijd. Zij dragen die erfenis van verdriet altijd met zich mee. Voor velen van hen is de oorlog nooit afgelopen.

Het is goed om op deze plaats en op dit moment daar bij stil te staan. Oorlogssituaties door welke oorzaak dan ook brengen altijd heel veel leed en ellende met zich mee. Toen en nu. Het betreft altijd duizenden en duizenden mensen en het is goed om ook daar vandaag bij stil te staan.

Wij moeten waakzaam blijven om voor zover, dat in onze macht ligt, de wereld en ons land te vrijwaren van nieuwe ellende. Het is daarom een eer voor ons als Bond van Wapenbroeders dit vandaag samen met u te mogen doen ter nagedachtenis aan hen, die tijdens de tweede wereldoorlog of door welke oorlogsomstandigheden dan ook hun leven hebben moeten geven. Daarbij wil ik graag alle slachtoffers betrekken van welke oorlog

of welke vredesmissie dan ook. Moge het offer, dat zij brachten, ons stimuleren blijvend waakzaam te zijn; ook nu nog, zo vele jaren later.

Ik gedenk u en de uwen, van toen en nu, die vielen en achterbleven, in dankbaarheid en met heel veel respect.

Dank U wel !

Toespraak mw. Alice Zulkarnain (Choon Ay Ling), “Nooit meer bang voor de burens”

Goedenavond, geëerde gast en, dames en heren,

Mijn naam is Alice Zulkarnain maar ook, zoals u in het programma heeft kunnen lezen, Choon Ay Ling. Eén meisje maar twee verschillende familienamen: twee verschillende voornamen. Hoe kan dat, vraagt u zich af? Even de geschiedenis:

De Chinese bevolking vestigde zich om handelsredenen vanaf de 16 e eeuw op de eilanden rondom de Straat van Malakka, dus ook in Indië. In de 19 e eeuw koos Nederland, net zoals elk koloniaal land toendertijd, voor een beheersmodel door middel van kasten. Elke etnische groep had daardoor zijn eigen rechten, plichten en voorzieningen. Het gezag en bezit van de vorstendommen en daarmee de bestaande sociale infrastructuur werd daardoor ondergraven en het zaad voor de latere haat geplant. Familierelaties tussen de verschillende etnische groepen werden echter aangegaan en mengkinderen werden geboren. Maar waarhoren die bij?

Tot de eeuwwisseling was men als Chinees ook Nederlander maar na wetwijziging in 1910, gold vanaf 1911 voor de Chinezen dat zij “Nederlands onderdaan, NIET-Nederlander” werden en dat betekende bijvoorbeeld: geen stemrecht, geen toegang tot hogere ambten of tot de krijgsmacht. Door handhaving van het passen- en wijkensysteem van het Reglement was vrij vestigen of reizen niet mogelijk. Het verbreken van elke formele band met China betekende geen Chinese onderwijssteun of bescherming voor de Chinese gemeenschap. Kortom, de positie van de Chinezen verslechterde na 1911 aanzienlijk. Vele kunstgrepen middels bijvoorbeeld adoptie en het anderszins aantonen van een “echte” Nederlandse voorouder werden toen uit de kast gehaald om toch maar naar de Europese scholen te mogen blijven gaan of om een ambtelijke carrière te maken.

Stelt u eens voor, dames en heren, U woont al 5 - 6 generaties in een land maar wettelijk wordt opeens van bovenaf bepaald dat u eigenlijk nergens meer bij hoort. U hoort niet meer bij China, het land waar eens uw voorouders vandaan kwamen; qua uiterlijk, taal en cultuur hoort u niet bij de inheemse bewoners en u hoort zeker niet bij degenen die het voor het zeggen hebben, u bent immers slechts Nederlands onderdaan-NIET Nederlander.

In zo'n positie neer gedrukt, zijn een goede educatie, sterke familiebanden, loyaliteit aan elkaar binnen de groep, voorwaarden voor overleven en voor succes. En dat laatste geeft natuurlijk scheve ogen. En niet alleen toen. Wie herinnert zich niet de vele doden en wreedheden van de anti-Chinese rellen uit 1998? Of de dodelijke rampen tussen 1965 en 1975? Een niet-Chinese achternaam aannemen is daarom een vorm van overleven. Ook voor mijn familie.

Velen vonden en vinden van alles over ons als Chinezen uit Indië. De Japanners betichtten ons destijds bijvoorbeeld van het onderhouden van contacten en financieel steunen van de Chinese oorlog tegen Japan; de Nederlanders vonden dat we heulden met de Japanners om dat we hen als middenstanders voorraden moesten leveren en de inheemsen vonden dat Chinezen zich ten koste van hen verrijkten. Angst voor verraad aan de Japanners door burens en na 1945 aan de nationalistische overheid door hen hebben vaak voor veel verdriet gezorgd. Moord, foltering, verkrachting, onteigening .....: het overkwam ons allemaal.

Wat zijn de levensverhalen van toen? Harry Liem heeft ons het verhaal verteld over zijn zwager Hein Liem ofwel Liem Tiau Hien. Harry zwaaide het belang van zijn eigen verhaal als “gast van de Japanse Keizer” bescheiden weg. Niet hij maar zwager Hein was een held, vertelde hij

ons. Hein, zijn zwager, was vanwege zijn status als "Nederlands Onderdaan – NIET Nederlander" niet dienstplichtig.. Toch meldde Hein zich als 21-jarige in december 1941 na Pearl Harbor als vrijwilliger aan bij de Radio Verbindingsdienst in Soerabaja.

Begin maart 1942, volgden voor Hein maandenlange geheime nachtelijke tochten over heel Java om verzetsgroepen van wapens te voorzien. Op 6 maart 1943 werd hij om 5 uur 's morgens door de Japanners gevangen genomen en in de Lowokwaroe gevangenis nummer 9 maandenlang, grotendeels in het donker, gevangen ge houden en gemarteld. Bekennen zou hem en de anderen fataal worden. Hein werd uiteindelijk "slechts" tot 3 jaar dwangarbeid door een militair tribunaal veroordeeld. Reden voor deze "korte" straf was dat de Kenpeitai in Malang en de Japanse Militaire Politie in Soerabaja geen gegevens hadden uitgewisseld en twee inheemse rechercheurs met opzet bepaalde gegevens uit hun rapportage weglieten. Doodziek werd hij daaruit op 17 september 1945 bevrijd. Aan Liem Tiau Hien –Hein Liem- werd het Verzetsherdenkingskruis toegekend. Gedecoreerd woonde hij in Nederland; nooit meer bang voor de burens.

Ook wil ik u het verhaal vertellen van de vader van Otto Tee. Hij was een kleine middenstander. En ja, hij leverde aan de Japanners; hij moest wel. Maar dat vrijwaarde hem er niet van om in elkaar geslagen te worden door een Japanse officier: de bediening was te langzaam. De burens betichtten hem van connecties met China en weer volgden ranselpartijen. Maar toch voorzag hij 's nachts stiekem buitenkamper s van eten via zijn achterdeur..... Na de oorlog weer die angst: de burens klikten nu over hun vermoede pro- Nederlandse gevoelens. Via een inheemse jeugdvriend werd uiteindelijk het bezit gelooft en vertrok de familie naar Nederland. Daar was hij vrij en nooit meer bang voor de burens. En dan het verhaal over die "Nederlands onderdaan – NIET Nederlandse" jonge vrouw, gedwongen tot prostitutie voor de Japanners, of die andere jonge vrouw. Zij werd uit haar huis gesleurd en verkracht door de Nationalisten. Zelfs in 1998 gebeurde dat nog. Hoe mannen zo'n wreedheid voor zichzelf kunnen rechtvaardigen; ik zal het nooit begrijpen. Ook deze vrouwen zijn beschaamd en naamloos onder ons. Zwijgend in Nederland maar nooit meer bang voor de burens.

Als derde generatie vertegenwoordiger sta ik vandaag voor u. Ik woon in Nederland en ik ben niet bang voor de burens. Punt. Of moet er, gezien de huidige politieke ontwikkelingen in Nederland, achter deze zin geen punt meer staan maar straks een vraagteken?

Dank u wel.